

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan aikuisopintotuen vakinaistamista aikuisväestön opiskeluedellytysten turvaamiseksi ja opiskeluhalukkuuden lisäämiseksi. Pyrkimyksenä on luoda edellytykset aikuisopiskelun yleistymiselle tarvetta vastaavasti. Vakinaistamiseen liittyen ehdotetaan myös taloudellista tilaa koskeviin tarveharkintasäännöksiin lainsäädäntötekniisiä parannuk-

sia. Aikuisopintotukea on myönnetty 1 päivänä heinäkuuta 1987 aloitetun aikuisopintotukikokeilun puitteissa. Vakinaistaminen liittyy vuonna 1990 tehtyyn tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun.

Lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

PERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

Lapsuus- ja nuoruusiässä annettava koulutus ei enää riitä tyydyttämään yhteiskunnan nopeutuvan kehityksen edellyttämiä koulutus- tarpeita. Koulutusta on enenevässä määrin täydennettävä aikuisiässä. Tehokkaan koulutuksen edellytyksenä on riittävä taloudellinen tuki.

Aikuisiässä tapahtuvan koulutuksen merkitys on yhteiskunnan kannalta koko ajan lisääntymässä. Uusien työmenetelmien ja teknologian saavutusten hyväksikäyttö sekä kansainvälisen yhdentymiskehityksen vaatimien valmiuksien luominen ja ylläpito edellyttävät uudelleen-, täydennys- ja jatkokoulutusta.

Myös pienenevät ikäluokat ja työikäisen väestön osuuden väheneminen ja ikääntyminen sekä ammatti- ja toimialarakenteissa tapahtuvat muutokset edellyttävät aikuisopintotukien tehostamista.

Jotta opiskelu aikuisiässä ei vaatisi kohtuutomia uhrauksia ja joutumista esimerkiksi työttömyysturvan varassa eläviin verrattuna

huonompaan asemaan, olisi aikuisopintotukijärjestelmä vakinaistettava ja pyrittävä kohdentamaan myös työsuhteen päättymistilanteita varten kerättyjä voimavaroja mahdollisuuksien mukaan työvoiman uudelleenkoulutukseen.

2. Aikuisväestön opintojen rahoituskeinot

Aikuisväestön opintojen rahoituksen kehittämisessä voidaan edetä vaihtoehtoisia ja ainakin osittain rinnakkaisia teitä. Eräänä mahdollisuutena on lisätä työnantajien vastuuta henkilöstönsä koulutuksesta. Toisena mahdollisuutena olisi lisätä työttömäksi jääneiden työllisyyskoulutusta. Kolmantena mahdollisuutena on edistää omaehtoisen aikuisopiskelun rahoitusta.

Jo nykyisellään työnantajat vastaavat hyvin huomattavasta osasta työvoiman koulutus- tarvetta. Työnantajat kustantavat henkilöstön työ- ja palvelusuhteeseen liittyvää koulutusta

(henkilöstökoulutus) sekä osallistuvat myös koulutuksen järjestämiseen. Ongelmaksi jää lähinnä sellaisen omaehtoisen opiskelun tukeminen, joka ei liity välittömästi henkilön nykyisiin työtehtäviin. Henkilöstökoulutuksen ulkopuolelle jää myös sellainen väestö, jolla ei ole työsuhdetta.

Työllisyyskoulutuksen tulisi taas olla viimeisinainen keino, silloin kun työsuhteen edellyttämää koulutusta ei muuten ole voitu saada.

Tehostamalla aikuisopiskelun tukea sekä työnantajien, työntekijöiden että valtion voimavarojen mahdollisimman laaja-alaisesti, voidaan yhteiskunnan kannalta parhaalla tavalla edistää väestön koulutusmahdollisuuksia edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Aikuisopintotukea on myönnetty vuoden 1987 heinäkuussa käynnistyneen aikuisopintotukikokeilun puitteissa. Aikuisopintotuki koostuu tavanomaisesta opintotuesta (opintorahaa lisineen ja opintolainaa) sekä sen lisäksi saatavasta aikuisopintorahasta. Aikuisopintotukikokeilun puitteissa maksetaan viisi vuotta työelämässä olleelle aikuisopintotukea enintään kahden vuoden ajan.

Valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvion momentin 29.39.56 (Aikuisopintoraha) perustelujen mukaan tarkoituksena on, että kokeilun päättymisen jälkeen aikuisopintotuen pysyvästä rahoituksesta vastaavat yhteisesti valtio, työnantajat ja työntekijät.

Opintotukilain (28/72) mukaista aikuisopintorahaa voidaan asiaa koskevan valtioneuvoston päätöksen mukaan myöntää 30—54-vuotta täyttäneille vähintään viisi vuotta yhtäjaksoisesti välittömästi ennen opintojen alkua työelämässä olleille. Aikuisopintorahan suuruus on 20 % vakiintuneesta tulotasosta, kuitenkin enintään 2 000 markkaa kuukaudessa. Työssäolovaatimusta voidaan lieventää puutteellisen koulutuksen, työttömyyden, sairauden taikka varusmiespalvelun tai lapsenhoidon johdosta.

Opintotukilain mukainen aikuisopintotukijärjestelmä on tarkoitus vakinaistaa vuoden 1991 alusta. Sen kustannuksista vastaisi kokonaisuudessaan valtio. Valtion kustannusvastuu aikuisopintotuen rahoituksesta toteutuisi tätä kautta. Tuen saantiperusteista ja tukimääristä päättäisi valtioneuvosto kuten kokeiluaikanakin.

Aikuisopintorahaa myönnettäisiin 25 % (tällä hetkellä 20 %) henkilön koulutusta välittömästi edeltävästä tulotasosta. Vähimmäismäärä olisi kuitenkin 1 200 markkaa ja enimmäis-

määrä 2 800 markkaa kuukaudessa (vastaavat summat ovat tällä hetkellä 700 ja 2 000 markkaa). Etuus olisi veronalainen kuten kokeiluaikanakin.

Aikuisopintotukea voitaisiin myöntää 30—54-vuotiaille kuten kokeiluaikanakin. Lisäksi myös 25—29-vuotiaat tulisivat aikuisopintotuen piiriin edellyttäen, että hakija on ennen opintojensa alkua ollut yhtäjaksoiseksi ja päätoimiseksi katsottavassa ansiotyössä vähintään kahdeksan vuoden ajan.

Myös muita keinoja kuin aikuisopintotuen vakinaistaminen on tarkoitus käyttää aikuisiässä tapahtuvan opiskelun edellytysten parantamiseen. Rahoitusvastuuta aikuisten opintotuesta voidaan laajentaa muodostamalla Erorahastosta myös koulutusetuuksia kustantava rahasto.

Erorahastoa koskevan lainsäädännön ja sen sääntöjen muutosta on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä, josta se myös esitellään. Näitä koskevat muutokset tulevat voimaan samanaikaisesti aikuisopintotuen vakinaistamisen kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 1991.

Ammattikoulutusrahaa voisi saada aikuisopintotuen rinnalla. Sitä maksettaisiin vain työelämässä oleville. Ammattikoulutusrahan käyttöönotto ja aikuisopintotuen vakinaistaminen ja sen tason nostaminen parantavat olennaisesti työsuhteessa olevien opiskeluaikaista toimeentuloturva. Laskelmien mukaan sekä aikuisopintorahaa että ammattikoulutusrahaa saavien opiskelijoiden tuesta tulee pääsääntöisesti olemaan avustusta yhteensä noin 60—100 % opiskelua edeltäneestä tulotasosta riippuen opiskelijan olosuhteista ja tulotasosta. Alemmissa tuloluokissa prosenttiluku on suurempi. Lisäksi opiskelija voi opiskelun kestosta ja taloudellisesta asemastaan riippuen saada opintolainaa enimmillään noin 1 700 markkaa kuukaudessa.

Työntekijät osallistuisivat koulutuksen rahoitukseen siten, että tulotaso jäisi opiskeluaikana alemmaksi kuin työssäoloaikana.

3. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

Aikuisopintotukikokeilu käynnistyi 1 päivänä heinäkuuta 1987. Silloin tuli voimaan opintotukilain 10 a §, jonka perusteella tavanomaisen opintotuen lisänä voidaan myöntää ansionmenetykskorvauksena aikuisopintorahaa tietyt

edellytykset täyttävälle. Lain 10 a §:n piti olla voimassa vuoden 1990 kesäkuun loppuun asti, mutta sen voimassaoloaikaa on jatkettu vuodella lisäkokemusten saamiseksi ja pysyvän järjestelmän valmistelua varten.

Aikuisopintotuki koostuu normaalista opintotukilain mukaisesta opintotuesta eli opintolainasta, opintorahasta sekä lisäksi myönnettävästä aikuisopintorahasta. Aikuisopintorahan suuruus on 20 % opiskelijan koulututusta edeltäneestä vakituisesta tulotasosta, kuitenkin vähintään 700 ja enintään 2 000 markkaa kuu-kaudessa. Etuus on veronalaista tuloa.

Aikuisopiskelijan kokonaistuki vaihtelee opintovuonna 1989—90 2 500 markasta 5 500 markkaan riippuen huollettavien lasten lukumäärästä. Lainan osuus on 30—50 %.

Tuen saajalta edellytetään, että hän on 30—54-vuotias ja ollut välittömästi ennen opiskelua vähintään viisi vuotta yhtäjaksoisesti päätoimisessa ansiotyössä. Tähän viiden vuoden aikaan ei lueta opiskelua, mutta sen sijaan työttömyys, sairaus, varusmies- tai siviilipalvelus taikka alle 10-vuotiaan lapsen hoitaminen. Työssäoloa ei kuitenkaan edellytetä, jos henkilöltä puuttuu kokonaan ammatillinen peruskoulutus.

Aikuisopintotukea voidaan myöntää vain kokopäivätoimisiin 1 päivän heinäkuuta 1987 jälkeen aloitettuihin opintoihin. Edellytyksenä on, että opiskelija on opiskeluaikana palkattomalla opintovapaalla työstään tai että työsuhde on päättynyt välittömästi ennen opintojen alkua.

Aikuisopintotuen piirissä olevaan sovelletaan lievempää taloudellista tarveharkintaa kuin muuten opintotuen myöntämisessä. Aikuisopintotukea myönnettäessä ei lainkaan oteta huomioon puolison taloudellisia olosuhteita. Näin ollen puolison tulojen ja varallisuuden perusteella opintotukeen ei tehdä vähennyksiä.

Aikuisopintotukea voi saada enintään kahden opintovuoden ajan. Tämän jälkeen opiskelija voi saada vain normaalin opintotuen, jos hän täyttää sen saantiedellytykset. Tällöin otetaan huomioon myöskin puolison tulot ja varallisuus.

Aikuisopintotuen piirissä olleiden määrä on lisääntynyt opintovuoden 1987—88 noin 5 000 saajasta runsaaseen 10 000 saajaan opintovuonna 1989—90.

Aikuisopintotuki on kohdistunut pääasiassa ammatillisessa koulutuksessa oleviin. Tuen

saajista oli opintovuonna 1988—89 93 % ammatillisessa koulutuksessa ja 7 % yleissivistävässä koulutuksessa.

Aikuisopintotuen piirissä olevan työllistämisedellytykset paranevat ammatillisen perustai täydennyskoulutuksen johdosta. Toisaalta myös aikuisopintotuen saajan tilalle on työpaikalle seurantatutkimuksen mukaan useimmissa tapauksissa otettu sijainen. Näin ollen kokeilu on parantanut usean tuhannen henkilön työllistymistä.

Aikuisiässä olevien opiskelua tuetaan nykyään lähinnä seuraavien järjestelyjen kautta:

1) Työsuhteessa olevat voivat saada työsuhteeseen liittyvää koulutusta työnantajan järjestämänä henkilöstökoulutuksena sekä työmarkkinaosapuolten välisen koulutussopimuksen perusteella niihin liittyvine taloudellisine etuineen.

2) Työttömyysuhan alaisena olevat tai työttömät työllisyyskoulutuksena siihen kuuluvine taloudellisine etuineen.

3) Erityisryhmien (lähinnä vammaiset ja lesket) koulutus- ja koulutustukijärjestelmien kautta.

4) Opintotukilain mukaisena opintotukena ja aikuisopintotukena.

Lisäksi valtio ja kunnat tukevat suoraan aikuiskoulutuspalveluja tuottavia laitoksia.

Nykyisin henkilöstökoulutukseen osallistuu vuosittain noin 700 000 palkansaaajaa. Henkilöstökoulutuksen kesto on keskimäärin alle 9 päivää vuodessa työntekijää kohti. Periaatteellisesti tärkeätä on todeta, että myös oppisopimuskoulutus on luettavissa henkilöstökoulutukseen.

Viime vuosina työllisyyskoulutuksessa on keskimäärin ollut noin 15 000—16 000 henkeä kunakin kuukautena. Työllisyyskoulutus on korvautumassa työvoimapolitiisella aikuiskoulutuksella. Samalla ammatilliset kurssikeskukset muuttuvat monipuolisia koulutuspalveluja tarjoaviksi aikuiskoulutuskeskuksiksi.

Erorahastosta on 1 päivästä maaliskuuta 1989 lukien suoritettu irtisanotuille aikuiskoulutuslisää, jonka suuruus on ollut 1 000 markkaa kuukaudessa. Tukea sai vuonna 1989 noin 500 henkilöä.

4. Valmisteluvaiheet ja valmistelu- luelimet

Valtioneuvosto teki 5 päivänä maaliskuuta 1987 periaatepäätöksen ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoittamis- ja suunnitteluperiaatteista. Periaatepäätöksissä pääpaino on koulutuksen tarjonnan rahoituksessa, mutta siinä otetaan kantaa myös omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvien toimeentuloturvaan. Kannanoton mukaan koulutukseen osallistuvien opintotukijärjestelmää pyritään kehittämään siten, että 30 vuotta täyttäneille päätoimisesti koulutukseen osallistuville taataan toimeentuloturva, joka on mitoitettu vähintään työttömyyden perusteella maksettavan perusturvan mukaisesti.

Valtioneuvosto teki 24 päivänä maaliskuuta 1988 periaatepäätöksen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittamisestä. Omaehtoisen ammatillisen koulutuksen osalta periaatepäätöksessä todetaan seuraavaa: "Aikuisväestön opiskelumotivaation ja mahdollisuuksien lisäämiseksi aikuisopintorahakokeilua laajennetaan. Opetusministeriö selvittää yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa, millä tavoin työnantajat ja työntekijät osallistuvat aikuisopiskelun rahoittamiseen."

Osallistumisjärjestelmäkomitea katsoi ensimmäisessä osamietinnössään (komiteamietintö 1987:40), että aikuisopiskelijan opintotukea tulisi kehittää, jotta aikuisväestön kiinnostusta lisäkoulutukseen voitaisiin lisätä. Komitea katsoi, että jos opintotuen määrä vastaisi esimerkiksi työttömyyden aikaisen toimeentuloturvan tasoa, tulisi järjestelmästä aiheutuvat kustannukset jakaa eri osapuolien kesken.

Komitea katsoi, että Erorahastoa tulee kehittää vastaamaan nykyistä paremmin työntekijöiden ja yritysten tarpeita. Tuotannollisista ja taloudellisista syistä irtisanottaville työntekijöille maksettavia erorahoja tulee suunnata koulutusrahoiksi. Erorahojen kustantamisessa tulee komitean käsityksen mukaan siirtyä osittaiseen kustannusvastuuseen.

Komitea katsoi, että yritysten on kannettava entistä enemmän vastuuta työntekijöiden kouluttamisesta ja pitämisestä työelämässä nykyistä pitempään.

Osallistumisjärjestelmäkomitean toisessa osamietinnössä (komiteamietintö 1988:36) käsiteltiin lähinnä julkisen sektorin koulutustarpeita. Julkisen sektorin tulisi komitean käsityksen mukaan osallistua vastaavasti työnanta-

jan ominaisuudessa kolmikantaiseen aikuiskoulutuksen rahoitukseen. Komitea ehdotti myös valtion osallistumisesta erorahan rahoitukseen ja katsoi, että Erorahaston varoja tulisi myöntää myös julkisen sektorin koulutustarpeisiin.

Valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvion momentin 29.39.56 (Aikuisopintoraha) perusteluissa todetaan seuraavaa: "Tarkoituksena on, että kokeilun päättymisen jälkeen aikuisopintotuen pysyvästä rahoituksesta vastaavat yhteisesti valtio, työnantajat ja työntekijät. Hallitus valmistelee tarvittavat toimenpiteet asiassa."

Aikuisopintotukikokeilua seuraamaan opetusministeriö on asettanut työryhmän, jonka tulee seurata kokeilua sekä tehdä esityksiä sen edelleen kehittämistä sekä ehdotus aikuisopintojen järjestämisestä ja rahoituksesta kokeilukauden päättymisen jälkeen.

Tämän lisäksi opetusministeriö on asettanut toukokuussa 1989 työryhmän, jonka tarkoituksena on ollut valmistella aikuisopintotuen rahoituskysymyksen ratkaisemista niin, että myös työnantajat ja työntekijät osallistuisivat sen rahoitukseen. Keskeiset työmarkkinajärjestöt ovat olleet edustettuina työryhmässä.

Marraskuussa 1989 eräät keskeiset työmarkkinajärjestöt solmivat tulopoliittisen kokonaisratkaisun valmisteluun liittyen sopimuksen aikuiskoulutuksen edistämisestä. Osapuolet tekivät tulopoliittiseen ratkaisuun liittyen esityksen valtioneuvostolle ehdotusten toteuttamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä. Osapuolten tekemän esityksen mukaan aikuisopintotukikokeilu vakinaistettaisiin vuoden 1991 alusta ja sen etuuksia nostettaisiin tasoltaan sekä etuudet ulotettaisiin eräin edellytyksin myös 25—29-vuotiaisiin. Edelleen Erorahasto muutettaisiin Koulutus- ja erorahastoksi, josta voitaisiin suorittaa ammattikoulutusrahaa työsuhteessa oleville omaehtoisen koulutuksen tukemiseksi.

Opetusministeriön aikuisopintotuen rahoittamista selvittämään asettama aikuisopintotuen rahoitustyöryhmä on katsonut, että mainittu työmarkkinajärjestöjen välinen sopimus edistäisi aikuiskoulutuksen rahoitukselle asetettuja tavoitteita. Valtioneuvosto on osaltaan hyväksynyt työmarkkinajärjestöjen esityksen 15 päivänä tammikuuta 1990 allekirjoitetun tulopoliittisen kokonaisratkaisun osana.

5. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Aikuisopintotukea koskevat hakemukset on tarkoitus edelleen käsitellä valtion opintotukikeskuksessa. Paikallisina viranomaisina toimivat kuten tähänkin asti oppilaitokset ja kuntien sosiaalitoimistot. Aikuisopintotuesta tulevat edelleen tiedottamaan opintotukiviranomaiset yhteistyössä työvoimaviranomaisten kanssa.

Aikuisopintotukea koskevien hakemusten käsittelyä ja järjestelmän seuranta ja kehittämistä varten on järjestelmän muuttuessa pysyväksi tarpeen vakinaistaa näiden asioiden hoitamista varten perustetut tehtävät ja virat. Näin ollen vakinaistettavaksi tulisi yksi virka aikuisopintotukitoiminnan johtotehtävissä ja yksi virka varsinaisessa myöntämistoiminnassa. Kysymys mahdollisista lisävoimavaroista on tarkoitus ratkaista valtion opintotukikes-

kuksen ensi vuoden tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä.

6. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Valtion taloudelle aikuisopintotuen laajentamisesta arvioidaan aiheutuvan noin 80 miljoonaa markkaa kustannuslisäystä nykytasoon verrattuna vuodessa. Lisäksi aikuisopintotuen piiriin tulevat opiskelijat lisäävät muita opintotukimenoja. Näiden menojen lisääntymisestä voidaan arvioida edellä mainittujen kustannuslisäysten lisäksi aiheutuvan vuositasolla noin 40 miljoonan markan menolisäys.

Aikuisopintotuesta aiheutuvat hallinto- ja kulutusmenot on otettu huomioon valtion opintotukikeskuksen menoina asianomaisissa kohdissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotus

Aikuisopintotukikokeilu on järjestetty väliaikaisesti voimassaolevan opintotukilain 10 a §:n nojalla. Kokeiluaikaa on jatkettu 22 päivänä joulukuuta 1989 annetulla lailla (1223/89) niin, että voimassaoloaikaa pidennettiin vuodelle eli vuoden 1991 kesäkuun loppuun asti.

Kokeiluluonteisuuden johdosta on tuen myöntäminen ollut sidottuna tulo- ja menoarviossa varattuun määrärahaan. Samasta syystä on myöskin kokeiluun liittyvät muusta opintotuesta poikkeavat erityispiirteet sisällytetty mainittuun 10 a §:ään. Aikuisopintotuen muuttuessa pysyväksi on tarkoituksenmukaista siirtää sitä koskevat säännökset mahdollisuuksien mukaan muuta opintotukea koskeviin säännöksiin.

1 a §. Aikuisopiskelijan opintotukea koskeva perussäännös ehdotetaan sisällytettäväksi tähän pykälään. Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto vahvistaisi perusteet, jotka liittyvät aikuisopiskeluun ja sen tukemiseen.

2 §. Aikuisopintorahaa koskeva maininta

ehdotetaan sisällytettäväksi pykälän 1 momenttiin, jossa määritellään eri opintotukimuodot.

Aikuisopintotukea voidaan muusta opintotuesta poiketen myöntää myöskin tieteellisiä jatko-opintoja varten. Tarkoituksena on, että tukea myönnettäisiin edelleen tällaisia opintoja varten ja tätä koskeva maininta ehdotetaan sisällytettäväksi 3 momenttiin.

Aikuisopintoraha ehdotetaan sisällytettäväksi myös pykälän 4 momenttiin, jossa todetaan, että opintorahana myönnettävää opintotukea ei tarvitse maksaa takaisin.

3 §. Aikuisopintotuen vakinaistamisen johdosta puolison taloudelliseen asemaan perustuvaa tarveharkintaa koskevat määräykset ehdotetaan myös aikuisopintotuen osalta siirrettäväksi 3 §:n 2 momenttiin. Tarkoituksena on, että aikuisopintotuen saajat voisivat edelleen saada aikuisopintotukea huomioon ottamatta puolison tuloa ja varallisuutta. Tarkoituksena on myös, että aikuisopintotukioikeuden päätyttyä aikuisopintotuen saaja voisi saada muuta opintotukea opintojen loppuun saattamiseksi ilman, että puolison tulot ja varallisuus otetaan huomioon.

Säännökset, jotka koskevat opintotuen hakijan ja hänen perheenjäsentensä taloudellisen aseman huomioon ottamista tukea myönnettäessä, ehdotetaan yhtenäistettäväksi. Nyt perusteet on hakijan ja hänen puolisonsa taikka hänen kanssaan avioliitonomaisessa suhteessa elävän osalta vahvistettu laissa. Sensijaan vanhempien osalta huomioon ottamisen edellytyksenä olevasta seikasta eli katsomisesta huollettavana olevaksi säädetään pykälän 3 momentin mukaan asetuksella.

Tulot ja varallisuus otettaisiin edelleen huomioon vahvistetut määrät ylittävältä osalta. Tämä todettaisiin selvästi laissa. Rajat vahvistaa 3 § 4 momentin mukaan valtioneuvosto.

Säädöstason yhtenäistäminen mahdollistaisi taloudelliseen asemaan perustuvan tarveharkinnan lieventämisen joustavasti ja olisi muutenkin tarkoituksenmukaista.

10 §. Aikuisopiskelijan saama opintotuki koostuisi kuten kokeiluaikanakin muusta opintotuesta ja aikuisopintorahasta. Asiasta otettaisiin säännös pykälän uuteen 6 momenttiin. Edellä 1 a §:ssä todetun mukaisesti valtioneuvosto vahvistaisi edelleen tuen määrään ja saantiin liittyvät perusteet.

10 a §. Koska aikuisopintotuesta on edellä ehdotettu otettavaksi säännökset 1 a ja 2 §:ään, ehdotetaan voimassa oleva väliaikainen 10 a § kumottavaksi.

Opintotukilain 12 §:n 1 momentin mukaan opintotuen myöntämisestä ja muista sitä koskevista asioista päättää valtion opintotukikes-

kus, jollei tehtäviä ole asetuksella siirretty opilaitoksen opintotukilautakunnalle. Pääsääntön mukaisesti valtion opintotukikeskus ratkaisisi edelleen myös aikuisopintotukihakemukset lukuunottamatta korkeakouluopiskelijoita. Korkeakouluopiskelijan opintotukihakemuksen käsittelee opintotukiasetuksen 2 §:n mukaan asianomaisen korkeakoulun opintotukilautakunta. Tarkoituksena kuitenkin on, että korkeakoulujenkin osalta aikuisopintotukihakemukset ratkaisisi valtion opintotukikeskus.

2. Tarkemmat määräykset

Ehdotetun opintotukilain 1 a §:n nojalla voisi valtioneuvosto päätöksellään määrätä aikuisopintotuen tarkemmasta järjestämisestä. Valtioneuvoston päätöksen valmistelu on tehty tämän lainmuutoksen valmistelun yhteydessä. Lopullinen muotoilu voidaan tehdä kuitenkin vasta hallinnollisen suunnittelun valmistuttua.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991. Uudistuksen soveltamisesta annettaisiin tarkemmat määräykset asiaa koskevalla valtioneuvoston päätöksellä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annettuun opintotukilakiin (28/72) 6 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla (95/87) väliaikaisesti lisätty 10 a §, jonka voimassaoloaikaa on jatkettu 22 päivänä joulukuuta 1989 annetulla lailla (1223/89),

muutetaan 2 §:n 1, 3 ja 4 momentti ja 3 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 3 ja 4 momentti 8 päivänä helmikuuta 1985 annetussa laissa (166/85) ja 3 §:n 2 momentti 21 päivänä tammikuuta 1977 annetussa laissa (65/77), sekä

lisätään lakiin uusi 1 a § ja 10 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna 16 päivänä tammikuuta 1981, 14 päivänä tammikuuta 1983, 10 päivänä tammikuuta 1986 ja 13 päivänä helmikuuta 1987 annetuilla laeilla (36/81, 48/83, 14/86 ja 155/87), uusi 6 momentti seuraavasti:

1 a §

Aikuisopiskelijaksi katsottavalle myönnetään opintotukea valtioneuvoston määräämiin opintoihin. Valtioneuvosto vahvistaa perusteet, joiden mukaan henkilöä voidaan pitää aikuisopiskelijana, aikuisopintorahan saanti- ja määrätymisperusteet sekä määrän ja saannin kes-toajan.

2 §

Opintotuella tarkoitetaan tässä laissa opintolain valtion takausta, korkotukea, opintorahaa ja aikuisopintorahaa.

Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä yliopistossa tai muussa korkeakoulussa ylemmän korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan tutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka harjoittaa opintoja lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suorittamiseksi tai tohtorin arvoa varten. Aikuisopiskelijaksi katsottavalle opintotukea voidaan kuitenkin myöntää valtioneuvoston vahvistamin edellytyksin tällaisiakin opintoja varten.

Opintorahana tai aikuisopintorahana myönnettävää opintotukea ei tarvitse maksaa takaisin.

3 §

Opintotuen hakijan vähävaraisuutta harkittaessa voidaan vahvistetut määrät ylittävältä osalta ottaa huomioon:

- 1) hakijan omat tulot ja varallisuus;
- 2) hakijan vanhempien tulot ja varallisuus, jos hänen voidaan katsoa olevan näiden huollettavana; sekä

- 3) hakijan puolison tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön tulot ja varallisuus.

Asetuksella säädetään perusteista, joiden mukaan 2 momentissa tarkoitettut tulot ja varallisuus otetaan huomioon.

Opintoraha

10 §

Muun opintotuen lisäksi voidaan aikuisopiskelijaksi katsottavalle myöntää aikuisopintorahaa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Christoffer Taxell*

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annettuun opintotukilakiin (28/72) 6 päivänä helmikuuta 1987 annetulla lailla (95/87) väliaikaisesti lisätty 10 a §, jonka voimassaoloaikaa on jatkettu 22 päivänä joulukuuta 1989 annetulla lailla (1223/89),

muutetaan 2 §:n 1, 3 ja 4 momentti ja 3 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 3 ja 4 momentti 8 päivänä helmikuuta 1985 annetussa laissa (166/85) ja 3 §:n 2 momentti 21 päivänä tammikuuta 1977 annetussa laissa (65/77), sekä

lisätään lakiin uusi 1 a § ja 10 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna 16 päivänä tammikuuta 1981, 14 päivänä tammikuuta 1983, 10 päivänä tammikuuta 1986 ja 13 päivänä helmikuuta 1987 annetuilla laeilla (36/81, 48/83, 14/86 ja 155/87), uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

Aikuisopiskelijaksi katsottavalle myönnetään opintotukea valtioneuvoston määräämiin opintoihin. Valtioneuvosto vahvistaa perusteet, joiden mukaan henkilöä voidaan pitää aikuisopiskelijana, aikuisopintorahan saanti- ja määräytymisperusteet sekä määrän ja saannin kes- toajan.

2 §

Opintotuella tarkoitetaan tässä laissa opinto-
lainan valtion takausta ja korkotukea sekä
opintorahaa.

Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä yli-
opistossa tai muussa korkeakoulussa ylemmän
korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan tut-
kinnon suorittaneelle henkilölle, joka harjoit-
taa opintoja lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon
suorittamiseksi tai tohtorin arvoa varten.

Opintorahana myönnettävää opintotukea ei
tarvitse maksaa takaisin.

2 §

Opintotuella tarkoitetaan tässä laissa opinto-
lainan valtion takausta, korkotukea, opintora-
haa ja aikuisopintorahaa.

Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä yli-
opistossa tai muussa korkeakoulussa ylemmän
korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan tut-
kinnon suorittaneelle henkilölle, joka harjoit-
taa opintoja lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon
suorittamiseksi tai tohtorin arvoa varten. *Ai-
kuisopiskelijaksi katsottavalle opintotukea voi-
daan kuitenkin myöntää valtioneuvoston vah-
vistamin edellytyksin tällaisiakin opintoja var-
ten.*

Opintorahana tai aikuisopintorahana myön-
nettävää opintotukea ei tarvitse maksaa takai-
sin.

3 §

Opintotuen hakijan vähävaraisuutta harkit-

Opintotuen hakijan vähävaraisuutta harkit-

Voimassa oleva laki

taessa on otettava huomioon opiskelijan omat ja hänen aviopuolisonsa tulot ja omaisuus sekä, milloin opiskelijan on katsottava olevan vanhempiansa huollettavana, näiden tulot ja omaisuus. Mitä edellä on säädetty aviopuolison tulojen ja omaisuuden huomioonottamisesta, koskee myös sellaisen henkilön tuloa ja omaisuutta, jonka kanssa opintotuen hakija avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Asetuksella säädetään perusteista, joiden mukaan opintotuen hakijan katsotaan olevan vanhempiansa huollettavana.

Ehdotus

taessa voidaan vahvistetut määrät ylittävältä osalta ottaa huomioon:

- 1) hakijan omat tulot ja varallisuus;
- 2) hakijan vanhempien tulot ja varallisuus, jos hänen voidaan katsoa olevan näiden huollettavana; sekä
- 3) hakijan puolison tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön tulot ja varallisuus.

Asetuksella säädetään perusteista, joiden mukaan 2 momentissa tarkoitettut tulot ja varallisuus otetaan huomioon.

Opintoraha

10 §

Muun opintotuen lisäksi voidaan aikuisopiskelijaksi katsottavalle myöntää aikuisopintorahaa.

10 a §

Aikuisopintorahana voidaan myöntää valtion tulo- ja menoarviossa tarkoitukseen osoitetuista määrärahoista muun opintotuen lisänä ansiotason mukaan määräytyvää ansionmenetyskorvausta valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaisesti aikuisopiskelijaksi katsottavalle henkilölle. Aikuisopintorahan saanti- ja määräytymisperusteet, määrän ja saannin kes-toajan vahvistaa sekä sen piiriin kuuluvat opin-not määrittelee valtioneuvosto. Sen estämättä, mitä 2 §:ssä ja 3 §:ssä on säädetty, voidaan aikuisopiskelijaksi katsottavalle myöntää aikuisopintorahaa ja siihen liittyen muuta opintotukea

1) lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suoritamiseksi taikka tohtorin arvoa varten; sekä

2) ottamatta huomioon puolison tuloa ja varallisuutta.

Aikuisopintorahan ja siihen liittyvän muun opintotuen myöntää valtion opintotukikeskus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1991.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

